

ארגון האצ"ל

מי היו המחתרות ומדוע נוצר הצורך בקיומן?

ארגון האצ"ל הוקם ב-1931, כעשר שנים אחרי הקמת ארגון ההגנה וכתשע שנים לפני ארגון הלח"י. למה נדרשו שלוש מחתרות שונות? בעיקר בגלל שוני בתפיסת הציונות ובדרך לממש אותה בארץ ישראל. גם שמות המחתרות מעידים על שוני זה.

במהלך מלחמת העולם הראשונה (1914–1918) הבינו היהודים בארץ ישראל שהנסיבות החדשות שנוצרו יאפשרו להם להשתחרר מעולה של האימפריה העות'מאנית ששלטה בארץ ישראל כ-400 שנה. הייתה תמימות דעים ששיתוף הפעולה עם הבריטים בכיבוש הארץ יביא ליהודים תועלת רבה. האמונה הזאת התחזקה כאשר ב-1917 ניתנה הצהרת בלפור, שממנה הסיקו היהודים שהבריטים יוכלו לעזור להם במימוש חזונם.

אבל מהר מאוד הבינו היהודים שהמצב מורכב יותר. הבריטים מקבלים את המנדט על ארץ ישראל ומחויבים לאמנה הבינלאומית, אך מעבר לכל הם מחויבים לאינטרסים שלהם, וכך נוצר מצב שהבריטים היו צריכים לשמור כל הזמן על איזון בין דרישות המנדט מהם (לקדם את הארץ ולהביאה למצב שתוכל לעמוד עצמאית בעוד מספר שנים) לבין דרישות האוכלוסיות בארץ: היהודיות והערביות (שלכל אחת מהן הבטיחו הבריטים בזמן המלחמה הבטחות מרחיקות לכת), ועם המורכבות הזו יוצא לדרך, ב-1920, שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל.

בתחילה קיבלו תושבי הארץ היהודים את הבריטים בחום, הם ראו את חזונם הולך ומתממש, וחשו אופוריה, אולם מהר מאוד השתנתה המציאות. הערבים לא היו מוכנים לכל שינוי בסטטוס קוו. הם דרשו להישאר הרוב, וכל שינוי או כניעה של הבריטים לדרישות היהודים הביאו לגל של פרעות אלימות שגבו מחיר בנפש.

ואז קם ארגון ההגנה. ארגון מחתרתי שתפקידו להגן על היהודים בארץ ישראל באמצעות שמירה על היישובים וחילוץ הביטחון בדרכים. המצב הלך והחמיר גם מול הערבים (פרעות תר"פ–תרפ"ט, 1920–1929) וגם מול הבריטים, שניסו לשמור על ניטרליות ועל האינטרסים שלהם ואת קווי מדיניותם פרסמו בתקנות של הספר הלבן. בתקנות הללו בין השאר הגבילו מאוד את העלייה היהודית לארץ ישראל ואת רכישת הקרקעות.

לאורך רוב השנים הללו, נקט ארגון ההגנה קו הגנה נגד הערבים וקו פייסני של הסכמה באין ברירה עם הבריטים. אולם אירועי פרעות 1929 הביאו כמה מפקדים בהגנה, שלא יכלו להכיל עוד את הקו הפייסני הזה, להקים ארגון חדש, תקיף יותר. תקיף יותר פוליטית מול העמדות הבריטיות ותקיף יותר פיזית מול האלימות הערבית. וכך קם ארגון האצ"ל.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הקמת ארגון האצ"ל

בשנת 1931 קם אברהם תהומי, אחד ממפקדי ההגנה הבכירים והמוערכים, ופרש מהארגון. לטענתו הפגין הארגון חולשה וכניעה מול הערבים והבריטים. יחד איתו יצאו עוד מפקדים בכירים מההגנה והצטרפו אליו לשורות האצ"ל. אמירתם הייתה: לא עוד הגנה על היישובים, אלא צבא מסודר לוחם על כל המשתמע מכך. יותר אימונים, יותר תגובות חד משמעיות ומרתיעות מול הפרעות של הערבים ופחות פשרנות מול המדיניות של הבריטים. עם שינוי התפיסה בא גם שינוי השם: אצ"ל=ארגון צבאי לוחם, שבא לידי ביטוי גם על הדגל: סמל הארגון – הכיתוב "רק כך" ולצדו יד אוחזת רובה על רקע ארץ ישראל משתי גדות הירדן – ביטא שאיפה לעצמאות עברית על ארץ ישראל כולה, שתושג רק בכוחו של נשק עברי.

תפיסתו החד משמעית של האצ"ל – התנגדות להבלגה מול הרעיונות הבריטים ומעשי הפורענות של הערבים – הביאה את המוסדות בארץ להתנגד לארגון. האצ"ל ביטא הלך רוח שנגד את הקו של התנועה הציונית, של ההסתדרות העובדים הכללית ושל ההגנה. חבריו כונו "הפורשים", ולא כמחמאה, והאצ"ל נתפס בעיני הבריטים כארגון לא רצוי, ומאוחר יותר כארגון טרור לכל דבר.

מחנה אימונים שוני

כחלק מהמטרה החדשה שהוגדרה והנחישות לבצע אותה, היה צורך במעבר לשלב הבא: מציאת מקום התכנסות המתאים לארגון צבאי הרואה עצמו מחויב לאימונים על פי תורת לחימה מסודרת, משמעת, טקסים ומסדרים. הם חיפשו מקום גדול מצד אחד וסמוי מהעין מצד שני, וכך בחרו בשוני, שענה על הדרישות, ובמהלך השנים שימש אחד ממתקני האימונים המרכזיים של האצ"ל, אך לא היחיד.

היה זה אתר שניטש על ידי גרעיני התיישבות כבר ב-1923, ורק ב-1939 עלה גרעין של תומכי בית"ר להתיישב במקום, אך שנתיים לאחר מכן הוא עבר לאזור המבצר.

פעילות הארגון

משנת 1931 ועד פרסומו של הספר הלבן ב-1939 עסקו אנשי האצ"ל בעיקר בהגנה על ההתיישבות, בהתנגדות פיזית לפרעות הערבים ובעזרה לעליית יהודים לארץ ישראל בניגוד לתקנות הבריטים. העלייה הבלתי לגאלית, שנקראה "אף על פי", החלה באמצע שנות ה-30 ונמשכה עד אמצע מלחמת העולם השנייה. בסך הכול הצליחו להעלות בעליית "אף על פי" כ-20,000 יהודים, בכ-35 אוניות.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עם פרסום הספר הלבן בתחילת 1939, החל האצ"ל להילחם גם נגד הבריטים – בתחילה רק נגד מתקנים בריטיים בארץ ישראל ונגד תקנות איסור העלייה. אך באותה שנה פרצה מלחמת העולם השנייה ובאצ"ל החליטו להקפיא את ההתנגדות ואף להתגייס לצבא הבריטי ולעזור ליהודים באירופה כחלק ממדיניות הברית. עם הגעתן של הידיעות הראשונות על שואת היהודים שמתרחשת באירופה, חזרה מחתרת אצ"ל לפעול נגד המדיניות הבריטית שאסרה על עלייה לארץ ישראל, והכריזה על מאבק מזוין. ב-1944 המאבק עלה מדרגה בתעוזה שלו ובמספר התקיפות, אך הארגון הקפיד שלא לפגוע בחיילים הבריטים, אלא רק במבנים בריטיים.

עליית המדרגה בעוצמה ובתעוזה של פעילות האצ"ל קוממה עליו את ארגון ההגנה, ובין 1944–1945 הוא מכריז על ה"סזון", שפירושו "עונת ציד". ארגון ההגנה רודף את חברי האצ"ל, מסכל תוכניות שלהם ואף מלשין לבריטים על פעולות חשאיות. כבר בהתחלה מחייבת מפקדת האצ"ל את אנשיה בכל הדרכים לנקוט הבלגה מלאה כלפי היהודים מבצע הסזון. אף שהיו מתנגדים למדיניות נוקשה זו, הטיל מנחם בגין את כל כובד השפעתו כדי למנוע "מלחמת אחים":

"יהיה מה שיהיה, אך חיילינו לא ירימו את נשקם נגד יהודים יריבים... אף במחיר הקורבנות היקרים ביותר, אף במחיר החיסול".

האצ"ל הפסיק לזמן מה את ההתנגדות, אבל עם תום המלחמה, כשראו שהבריטים מקשיחים עמדות – התארגנו שלוש המחתרות יחד ויצאו כ"תנועת המרי" לבצע משימות אנטי בריטיות.

פעולות אצ"ל כחלק מ"תנועת המרי"

במהלך שנה אחת, בין השנים 1945–1946, נקטו שלוש המחתרות קו מדיני אחיד ותוקפני כלפי הבריטים. הוחלט על פגיעה במתקנים חיוניים לבריטים כדי להתיש אותם וכדי לפגוע ביכולות שלהם ולאזנת להם שעידן ההבלגה נגמר. הפעולות שנבחרו היו מקומיות: פגיעה במחנות צבא, החרמת נשק, פגיעה במתקני משטרה, אולם חלקן היו מורכבות ודרשו תיאום והכנות. בנובמבר 1945 התבצעה הפעולה הגדולה הראשונה: המחתרות פוצצו מסילות רכבת וקטרים בכל רחבי ארץ ישראל, ובמקביל הטביעו בחופים שלוש אוניות מלחמה שתפקידן היה למנוע הגעת יהודים באוניות ההעפלה. חלקו של האצ"ל בליל הרכבות היה פיצוץ תחנת הרכבת בלוד.

הבריטים הקשיחו את תגובותיהם. בקיץ 1945 התקיים במרכז האימונים של האצ"ל בשוני קורס מפקדים לצעירי האצ"ל. ב-16 באוגוסט הקיפו כוחות בריטיים את הסביבה כולה ו-20 מחניכי הקורס נעצרו (18 נערים ושתי נערות). הם נשפטו בבית הדין הצבאי בחיפה, תוך שהם שוללים את זכותו של בית המשפט הבריטי לשפוטם, ומצהירים "לא אשם". הם נידונו לתקופות מאסר של שלוש עד שבע שנים. הנערים נכלאו בכלא עכו והנערות בכלא הנשים בבית לחם.

הפעולה המורכבת הבאה הייתה שוד רכבת הכסף, ואותה ביצע האצ"ל לבדו. בינואר 1946, סמוך לחדרה, תקף הארגון רכבת שהובילה כסף שנועד לתשלום משכורות לעובדי ממשלת המנדט, ושדד 35,000 לא"י, סכום גדול ששימש למימון פעולות המחתרת. (לסיפור המלא של שוד רכבת הכסף: <https://tinyurl.com/mwemfhud>)

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

כעבור מספר חודשים התבצע "ליל הגשרים": אנשי הפלמ"ח פוצצו 11 גשרי רכבת בארץ ישראל, ובזאת העבירו לבריטים מסר – אם אתם מונעים כניסת יהודים לארץ ישראל, אנחנו נמנע יציאת בריטים מארץ ישראל.

בעקבות המבצעים המוצלחים, יצאו הבריטים למבצע שבו עצרו רבים ממנהיגי היישוב. היה זה ביום שבת ביוני 1946. באופן מתואם פשטו החיילים הבריטים על מקומות רבים בו זמנית ועצרו אנשי מפתח. במבצע המקיף הזה השתתפו 20,000 חיילים, ונעצרו בו יותר מ-2,700 איש, שהועברו ברובם לרפיח ובחלקם למחנות המעצר בעתלית ובלטרון.

שיתוף הפעולה בין שלוש המחתרות הסתיים כעבור פחות משנה עם הפיצוץ במלון המלך דוד בירושלים, שם שכנה המפקדה הצבאית של הבריטים. את הפעולה ביצעו אנשי האצ"ל, והיא גבתה קורבנות רבים: כ-90 ערבים ובריטים וכ-15 יהודים נהרגו. כ-45 אנשים נפצעו.

בעקבות כישלון המבצע הוחלט לפרק את תנועת המרי, וכל מחתרת חזרה לפעול בדרכה. שיתוף הפעולה בין המחתרות נגמר.

פעילות האצ"ל אחרי פירוק תנועת המרי ועד מלחמת העצמאות

בעקבות הפגיעה הקשה בחיי אדם בפעולה שהסתבכה בפיצוץ מלון המלך דוד, משכו מנהיגי ההגנה את ידיהם מהפעילות המשותפת והשאירו את המאבק המזוין נגד הבריטים לארגוני אצ"ל ולח"י.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נספח 1: רכבת הנשק

מתוך: מוזיאון האצ"ל בתש"ח – מערך הדרכה למורי השל"ח

<https://meyda.education.gov.il/files/Tiyulim/morim/ezal.pdf>

17.4.1948

חודש לפני עזיבתם את הארץ, תכננו הבריטים לתת "מתנת פרידה" לערבים – להעביר רכבת עמוסת אמל"ח ופצצות מרגמה לכוחות "צבא ההצלה" של קאוקג' בטול כרם.

יחידת המודיעין של האצ"ל – ה"דלק" – גילתה את נקודת היציאה של הרכבת את ויעדה, ובמפקדת הארגון תוכננה פעולה לעצירת הרכבת והשתלטות על הנשק היקר, שהיה מאוד חסר למחתרת.

למפקד הפעולה נתמנה אליהו טמלר, "סנד", ולסגנו – אליעזר סודיט, "קבצן". התכנון היה לשים מארב של כ-100 לוחמים בעיקול המסילה, במקום שבו הרכבת מאטה, בקילומטר ה-41 בין חדרה לבנימינה, ליד פרדס חנה, להפעיל את המטען הקטן שהטמינו על הפסים ברגע שהרכבת תעבור, להשתלט עליה ולקחת את הנשק והתחמושת.

כדי להיות בטוחים שאכן רכבת הנשק יוצאת בשעה היעודה (פעמים רבות קרה שמטעמי בטיחות הבריטים עיכבו את מועד יציאת הרכבות מחשש שהן ישמשו מטרת חבלה למחתרות), הציב האצ"ל תצפיתן בסמוך לתחנת הרכבת בחיפה. ברגע שהתצפיתן ראה את הרכבת יוצאת, הוא מיהר על אופניו אל הטלפון בביתו של איש אצ"ל שגר קרוב למסילה, ודיווח זאת לאיש אצ"ל נוסף, שברגע קבלת ההודעה יצא על אופנוע אל הכוחות בשטח להודיע להם שהרכבת הבאה שתעבור כאן היא הרכבת הנכונה.

על פי התוכנית, לוחמי האצ"ל בשטח פוצצו מטען שגרם לנהג הקטר לבלום בפתאומיות, וכתוצאה מכך הקטר התהפך, ירד מהפסים, והרכבת נעצרה.

בשלב הזה עמדה בפני אנשי האצ"ל בעיה – התברר שמספר הקרונות היה גדול מהמשוער, וכמה מהם היו משוריינים. לאצ"ל לא היו כדורים חודרי שריון, ובנוסף לכך, ברכבת היו גם כ-40 חיילים בריטים חמושים. ברגע ששמעו את הפיצוץ, פתחו החיילים הבריטים באש קטלנית על הכוח התוקף, שנפרס בשטח ללא עמדות מגן. כתוצאה מהירי נהרגו שלושה מלוחמי הארגון.

לרגע היה נדמה שהפעולה נכשלה, הלוחמים התחילו להתפזר ואף ניתנה הוראה להחזיר את המשאיות שהוכנו לבסיסה. בשטח נותרו עשרות בודדות של לוחמים.

לפתע "גידי", עמיחי פאגלין, קצין המבצעים של האצ"ל, שעבר בין העמדות השונות, גילה באחת מהעמדות שישה חיילים בריטים שבויים, שכל הנראה עפו מהרכבת כתוצאה מהדף הפיצוץ. גידי פנה אל אחד מהם שלא היה פצוע ואמר לו: אנחנו נשחרר אותך, אבל אני מטיל עליך שליחות. לך אל מפקדך ותגיד לו שהרכבת מוקפת בכוח של לוחמי הארגון הצבאי הלאומי החמושים בנשק אנטי שריוני ושכל המסילה ממולכדת. יש לו חמש דקות להיכנע ולמסור את הנשק לידינו. אם תיכנעו, לא נפגע בכם. אם לא תישמעו לדרישתנו, נפוצץ את

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הרכבת על כל הנשק ועל כל יושביה, והרי עוד מעט מסתיים המנדט ואתם חוזרים חזרה הביתה, חבל שתחזרו בארונות.

החייל שוחרר ונכנס לתוך הרכבת. עוברות דקה, שתיים, שלוש ואין תשובה...

גידי מחליט לא לחכות לסוף האולטימטום. הוא נעמד, חושף את עצמו ומתקרב לעבר הקרונות. לפתע הוא מבחין בקנה של רובה מבצבץ מתוך אחד הפתחים ומכוון ישירות אל ראשו. הוא מספיק להשתטח על הקרקע שנייה לפני שהכדור שורק ליד אוזנו. גידי לא מתייחס. הוא זוחל לעבר הרכבת וצועק למפקד הבריטי:

"הקשיבו, הקשיבו! אתם מוקפים מכל עבר במאות חיילי אצ"ל חמושים. מטרטנו להחרים את הנשק. היכנעו, אין לכם ברירה, לא נפגע בכם. אם תמשיכו להתנגד, לא ייצא איש מכם חי, נפוצץ את הרכבת כולה. צאו והרימו ידיים! זו אזהרתי האחרונה!". לאחר שהות קלה יצאו הבריטים מהרכבת בידיים מורמות לאות כניעה.

לוחמי האצ"ל החלו מיד לפרוק את הנשק ולהעמיס אותו על המשאית שלהם. לפתע קרא גידי לקצין הבריטי ואמר לו: "בוא, תעמיד את כל החיילים שלך כאן בשורה מולי". המפקד הבריטי נהיה לבן כמו סיד. הוא כמובן פחד שהולכים להוציא אותם להורג. התחיל לצעוק על גידי: "איפה המילה שלך? הבטחת לשחרר אותנו אם ניכנע!" גידי ענה לו: "אל תדאג, אני קצין עברי, אני מקיים את ההבטחות שלי ואנחנו לא פוגעים בשבויים".

האצ"ל היה זקוק לתגבורת, עוד ידיים עובדות, בשל הכמות עצומה של אמל"ח והזמן הקצר. ברכבת היו 50 טונות של אמל"ח, ובין היתר היו בה 20,000 פגזים. בעזרת דמיון, יצירתיות, אומץ ותושייה רבה הצליח גידי להפוך פעולה כושלת להצלחה גדולה. הנשק הזה הוטמן בסליקים של משפחת אהרונסון בזיכרון יעקב והוא שימש את האצ"ל בקרב על יפו ובקרבות אחרים במלחמת השחרור.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נספח 2: הפריצה לכלא עכו

הפריצה לכלא עכו היא אחת הפעולות הנועזות שיצאה משוני.

הכול התחיל כשאחד האסירים הערביים שהיה ממונה על הנפט שמע קולות של נשים באזור הקיר הדרומי של בית הכלא. הדבר הובא לידיעתו של איתן לבני (אביה של ציפי לבני), קצין המבצעים של הארגון ובכיר אסירי ארגון האצ"ל באותה תקופה, שהיה כלוא בכלא עכו. לבני הבין שהם ממוקמים ממש בלב העיר, עובדה שיכולה להקל על הפריצה.

כאשר הבין שהפריצה לכלא אפשרית, התייעץ לבני עם מנהיגי האצ"ל שנמצאים בחוץ, ומהר מאוד הוסכם שהדבר אפשרי. כבר בשלב זה נכנס בסיס האימונים של האצ"ל בשוני לכוננות והחל לתכנן את הפעולה לפרטי פרטים. מפה נשלח נציג אצ"ל שהיה מחופש לערבי, הסתובב באזור, בדק נתונים והודיע שהדבר אפשרי. לצורך זה הבינו שיש לבצע את הדבר בשני שלבים: כוח חיצוני יגיע במסווה של חיילים בריטים למקום ויפוצץ את הקיר הדרומי; וכוח פנימי של אסירים יפוצץ את המנעולים בתאים שלו וירוך לתאי האסירים הערבים, משום שהפריצה התאפשרה רק מאזור הקיר הנושק לתאים של האסירים הערבים.

אבל כיצד יחדירו חומרי נפץ לכלא? לשם כך נוצל חוק של הבריטים שאפשר למשפחות האסירים להביא לכלא תוספות מזון כמו פירות, שמן, ריבות... חומרי הנפץ הוכנסו לתוך צנצנות ריבה, וכשהכניס הבודק הבריטי מקל פנימה ושאל לפשר הגושים אמרו לו שאלה חתיכות ג'לי שלא נקרש... בקופסאות פח שמן עם דופן כפולה העבירו את חומר הנפץ לתאים.

הם חשבו על כל פרט במבצע הפריצה:

יום הפריצה נקבע ל-4 במאי 1947, יום שבו נערך מושב מיוחד של עצרת האו"ם לדיון בבעיית ארץ ישראל. בנוסף היה זה יום ראשון בשבוע, שהיה יום פגרה וחיילים בריטים רבים נהגו לנפוש ביום הזה בחוף הים.

עוד הוחלט שבמבצע הזה ישוחררו רק 41 לוחמים, כי לא הייתה אפשרות לדאוג להם לבתי מסתור. אז מי קיבל עדיפות בשחרור? האסירים שזמנם בכלא עדיין ארוך והנזק לארגון בהיעדרם גדול מאוד.

על איתן לבני הוטל לקבוע את רשימת המשתחררים, וכשבוע לפני הפריצה הועברה לאסירים הודעה על המועד. ההודעה נמסרה לאסירי הלח"י והאצ"ל בלבד, ולא נמסרה לאסירי ההגנה. ההסבר לכך הוא חוסר אמון בין שתי המחתרות עקב הסזון. כן נקבע, שבמקרה שהפריצה לא תיערך ביום שנקבע, היא תיערך ביום למחרת באותה השעה.

יום לפני הפריצה שוני הייתה כמרקחה: אספו את כל הפורצים פה במרכז האימונים למפקדים. נתנו הנחיות אחרונות, סיפרו אותם בתספורת אנגלית, ציידו אותם במדים אנגליים וסיימו לצבוע את המכוניות והמשאיות הבריטיות שנרכשו מהצבא הבריטי בצבע חיל ההנדסה.

ביום ראשון 4 במאי 1947, בשעה 14:00, יצאה יחידה של האצ"ל לפעולה. היחידה מנתה 34 לוחמים מחופשים לחיילי יחידת הנדסה בריטית ולטכנאי טלפון. דב כהן מפקד המבצע היה לבוש כקפיטן בריטי עטור מדליות ונע בראש השיירה בג'יפ מצויד בברן ולצדו ארבעה לוחמים. משימת הג'יפ הייתה לחסום את הכביש שבין נהרייה לחיפה ולהצית את תחנת

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הדלק הסמוכה לכביש הראשי, כדי להגדיל את האנדרלמוסיה והמבוכה. מרגע יציאת השיירה משוני אסר דב כהן על הלוחמים לדבר בעברית.

וההוראות היו ברורות: חלקם היו אמורים לבצע את התקיפה על בית הכלא וחלקם היו כוח הסוואה, וכוח בלימת הבריטים לאחר הפריצה.

בשעה 15:00 נפתחו השערים בתאים לטיול אחר הצהריים בחצר הכלא. לטיול יצאו רק אסירים שלא משתחררים. הם ערכו סיבוב בחצר והסיחו את דעתם של השוטרים. בינתיים יצאה משוני חבורת המשחררים. לסמטה נכסו שני טנדרים, שעליהם לוחמים מחופשים לשוטרים בריטיים מיחידת ההנדסה שבאו לתקן את קווי הטלפון במקום. הם הורידו סולם והצמידו את חומר הנפץ לקירות. בינתיים יחידות ההסחה פיזרו מוקשים בדרך המובילה לסמטה. אחרים הועמדו בהיכון עם הרכבים כדי לקלוט את הבורחים. בשעה 16:22 נשמע פיצוץ עז, חומת הכלא נפרצה!

היה זה האות לאסירים לרוץ מהחדרים שלהם למסדרון, לפוצץ את המנעולים ולברוח דרך נחיל אסירים ערביים שברחו גם הם. בינתיים שאר האסירים הציתו שרפה בכלא והעלו מסך עשן ואש על מנת לעכב את השוטרים הבריטים. תוך דקות ספורות הצליחו כל האסירים היהודים שנבחרו לצאת מהכלא. שומרי בית הכלא הגיבו, אבל שותקו בידי חוליות החיפוי שזרקו לעברם רימונים.

משעה שנשמעו הפיצוצים שררה אנדרלמוסיה בעיר, אך כשהתברר שהיהודים בורחים, הצטרפו ערביי העיר לעזרת בריטים במטרה לעצור את הבורחים.

קבוצה ראשונה של 12 אסירים, מלווה בידי אחד הפורצים, קפצה לטנדר הראשון והחלה לסגת. שתי יחידות נוספות נקלעו לקשיים כשטיפסו על הטנדר ונאלצו להילחם בערבים שניסו לעכב אותן. לאחר שהעלו את כולם, נס הכוח כולו, שכלל את האסירים ששחררו ואת המשחררים.

אבל משלב זה הדברים החלו להשתבש: הנהג טעה בדרך, ובמקום לפנות לכיוון גבעת נפוליאון הוא יצא לכיוון חיפה, שם גילו אותם שוטרים בריטיים שכמה דקות קודם רחצו בים וכששמעו את היריות קפצו מוכנים עם כלי הנשק כדי לחסום את כביש הגישה. החל קרב יריות. הג'יפ ניסה להימלט, נסע לאחור, נתקע בקיר והתהפך. האסירים הבורחים ירדו והחלו לברוח רגלית. חלקם נפצעו והוחזרו לכלא וחלקם נהרגו.

אנשי הקבוצה השנייה הצליחו לברוח, אבל חלקם נפצעו וחלק מהכוח המשחרר לא נסוג בזמן, כותר על ידי הבריטים וחלקו נהרג וחלקו נתפס.

שאר הבורחים הצליחו להגיע לקיבוץ דליה. לקראת חצות הם יצאו לכיוון בנימינה ומשם פוזרו למקומות מסתור.

שיעור האבדות היה גבוה מאוד: 12 הרוגים (שלושה מהפורצים, ששה מהבורחים ועוד שלושה שנעצרו והועלו לגרדום: מאיר נקר, אבשלום חביב, יעקב וייס)

11 נלכדו והוחזרו לכלא.

הצליחו להימלט 29 לוחמים (22 חיילי אצ"ל ושבעה חיילי לח"י).

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שלושה מבין הנלכדים נידונו למוות: מאיר נקר, אבשלום חביב ויעקב וייס. ארגון אצ"ל חטף שני קצינים בריטים והודיע שאם ההוצאה להורג תבוצע, הם יהרגו את שני הקצינים שחטפו. בארץ ישראל קיוו שהאולטימטום ירתיע את הבריטים, אך ב-27.7.1947 פורסם שהנציב העליון החליט כי השלושה יוצאו להורג. גזר הדין בוצע ב-29.7.1947. מאיר נקר, אבשלום חביב ויעקב וייס היו שלושת עולי הגרדום האחרונים (מבין 12 לוחמים שהעלו הבריטים לגרדום הבריטים). בו ביום תלה האצ"ל את שני הקצינים הבריטים.

הפעולה עוררה ויכוחים נוקבים בין אנשי אצ"ל ולח"י וההנהגה. גם היישוב היהודי היה חצוי. אך במבט לאחור יש הטוענים שזה הדבר שזירז את החלטת הבריטים לעזוב את הארץ.